

Εισαγωγή

Το βιβλίο ξεκινά μ' ένα ποιητικό γράμμα στον Λόρκα (στη θέση, άραγε, της Μούσας;), που αποζητά του ποιητή τα χνάρια στη ζωή, στο χρόνο, στο σήμερα, που ψάχνει της δημιουργίας του τα σύμβολα, του θανάτου του τα απόκρημνα μυστικά.

Και να μια νύχτα στην Ισπανία του '32 και μια -λογοτεχνική αδεία- επιστολή του ποιητή προς τον φίλο του Σαλβαδόρ (Νταλί). Και να οι αναμνήσεις κι οι περιπλανήσεις του στα χρόνια της νιότης, στις διαδρομές της ψυχής και των ιδεών. Και να που ξεπηδούν οι στίχοι του Φεντερίκο και σκορπίζονται στο βιβλίο σαν ίχνη ψυχής.

Και να που αίφνης φανερώνεται ο Άδης μ' ένα σπαρακτικό τραγούδι του έρωτα, ένας άλλος Άδης, ορμητικά έτοιμος να χαθεί απ' τον πόθο, παράδοξα έτοιμος να πεθάνει από καημό για την Κόρη, την Περσεφόνη των αγρών.

Και να που ξεπροβάλλουν και τ' άλλα πρόσωπα, η Περσεφόνη, η μάνα Δήμητρα, η νύμφη Κυανή, ο Χορός των νυμφών.

Και να οι περιπέτειες του μύθου, που γίνονται σκηνές σ' ένα έργο με θεατρική υπόσταση, που ταξιδεύει από την Ισπανία του '32 στο άχρονο τοπίο του μύθου και αντίστροφα.

Και να το ξημέρωμα στην Ισπανία και η μάνα και ο πατέρας και τ' αδέρφια του Φεντερίκο κι οι μνήμες οι παιδικές κι οι επιθυμίες και τα όνειρα και η έμπνευση που αναδύεται.

Και να ένας ερωτικός επίλογος που διατρέχει, ενώνει τις εποχές και τους τόπους, που συγχρονίζει το άχρονο, το μυθικό, το ιστορικό, που κάνει παρόν την αιωνιότητα και θαυμαστά συνενώνει τον ανδαλουσιανό λυρισμό με την ελληνική αισθηματικότητα.

Κι είναι μ' αυτόν τον τρόπο που μορφοποιείται ένα εξαιρετικά πρωτότυπο, ευρηματικό, ευφύες και ενδιαφέρον, μα ταυτόχρονα και έντονα ποιητικό και λυρικό έργο της Μαρίας Χατζηχριστοδούλου. Γνήσια ποιητική φωνή η συγγραφέας, ακόμη και στα πεζά της (με τα οποία άλλωστε έχει ως τώρα επιτυχημένα δοκιμαστεί με δύο εκδόσεις), με διάχυτο λυρισμό και πηγαία εκφραστική δύναμη, με ατελεύτητη έμπνευση και διαρκή εσωτερική καταβύθιση, επιχειρεί εδώ μιαν ιδιότυπη συνομιλία με τον ποιητή - σύμβολο της Ισπανίας, της λυρικής, ερωτικής νιότης, της αγωνιστικότητας και του πόθου, τον Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, ποιητή που την επηρέασε και την συγκίνησε εξακολουθητικά τόσο με την ποιητική του υπόσταση όσο και με την ίδια τη ζωή και τον θάνατό του. Σ' αυτή την έμμεση συνομιλία, εμβαθύνει στη δική του ζωή και στον δικό του λόγο, τον οποίον συχνά παραθέτει αυτούσιο, ανταπαντώντας με το προσωπικό της γνήσιο ποιητικό ιδίωμα, που εν προκειμένω προσιδιάζει σ' αυτό του μεγάλου ποιητή, προσδίδοντας μιαν ενοποιητική μορφή στο εγχείρημα. Η συγγραφέας καταδύεται στην ψυχή του αγαπημένου της ποιητή και συνυπάρχει μαζί του, αναζητώντας κίνητρα, επιθυμίες, ανάγκες, φθάνοντας να εκφράζεται με τρόπο λорκικό, να διοχετεύει τον γνήσιο και πηγαίο λυρισμό της στην πηγή του δικού του λυρισμού. Έτσι, οι στίχοι του Λόρκα εισχωρούν στο κείμενο της Χατζηχριστοδούλου και εναλλάσσονται με τους δικούς της σε μιαν ασίγαστη επικοινωνία, με μια -σκοπίμα ή μοιραία- συγγενική εκφορά.

Την ίδια ώρα, το κείμενό της συγκροτεί μια δυνατή θεατρική απόπειρα, πετυχαίνοντας έτσι να συνδυάσει σε ένα έργο την ποίηση και το θέατρο, τις δύο δηλαδή λογοτεχνικές εκφάνσεις του Λόρκα. Μ' αυτόν τον τρόπο, προκύπτει ένα υβριδικό είδος, που, πέρα από το θέατρο και την ποίηση, ενσωματώνει την πρόζα και το πεζοποίημα. Πρόκειται για ένα τόλμημα, που καταφέρει να κατακτήσει τον αναγνώστη (ή μήπως θεατή;) με την πρωτοτυπία της φόρμας, την ευρηματικότητα του περιεχομένου, αλλά και με τη σύνθεση και τη δομή του, η οποία κινείται σε πολλαπλά επίπεδα, καθώς συνυπάρχει η συνομιλία της συγγραφέως με τον Λόρκα, ο κόσμος του Λόρκα σε αυτονομία και η εμπλοκή του αρχαίου μύθου, παράλληλα.

Ο μύθος που επιλέγεται, δηλαδή αυτός του Άδη και της Περσεφόνης, χρησιμοποιείται και αναπτύσσεται αυτούσιος, αλλά την ίδια ώρα πρωτότυπα και διαφοροποιημένα. Μολονότι το κέντρο είναι ο έρωτας, εντούτοις η σχέση της Κόρης – Περσεφόνης και της Μάνας – Δήμητρας αντιστοιχεί εν μέρει και στη σχέση του ποιητή Λόρκα με τη μητέρα του, που ήταν ιδιαίτερα στενή. Οι σχετικές συνηχήσεις ακούγονται ευδιάκριτα στο έργο. Ανάλογα, εκτός από το ποιητικό έργο του Λόρκα, με χρήση ποιημάτων - αντιπροσωπευτικών, πλην όχι τόσο γνωστών-, αξιοποιούνται και αυθεντικά στοιχεία από τη βιογραφία του, πέραν βέβαια της μυθοπλαστικής δύναμης της φαντασίας που συντρέχει την εκτύλιξη της πλοκής: η «Παράγκα» (La Barraca, ο περιοδεύων πανεπιστημιακός θίασος που ίδρυσε και διηύθυνε), η αδεξιότητά του στο περπάτημα, η σχέση του με την οικογένειά του και τη γη του, την ιδιαίτερη πατρίδα του, το ταξίδι του στην Κούβα, αλλά και στη Νέα Υόρκη, που του αποκάλυψε το τρομακτικό μέλλον του υλικού πολιτισμού, τα πολιτικά του πιστεύω, που δεν θα μπορούσαν να λείπουν - πλην όχι σε πρώτο πλάνο-, οι φιλίες του, η καταπίεση, οι συμβάσεις, η λαχτάρα για ελευθερία, οι αποφάσεις του, τα οράματά του, η ανδαλουσιανή του φύση.

Η αξιοποίηση ενός αρχαιοελληνικού μύθου (με την ελληνική μυθολογία είχε επίσης συναντηθεί απελευθερωτικά ο Λόρκα, όπως άλλωστε και με το αρχαίο θέατρο και ιδίως με το στοιχείο του Χορού) καταδεικνύει τη διαχρονική του ισχύ, τη δυνατότητά του να εμπνέει και να λειτουργεί σε κάθε εποχή. Το ίδιο το θέμα «έρωτας – θάνατος», αιώνιο, διαχρονικό, διαρκές, είναι βαθιά ριζωμένο στην ανθρώπινη ύπαρξη. Το ενδιαφέρον στην περίπτωση της παρούσας αξιοποίησης είναι ότι ο συγκεκριμένος μύθος αντιμετωπίζεται από την πλευρά του έρωτα και γι' αυτό ο βαθιά ερωτευμένος Άδης είναι ένας σπαρακτικός και συμπαθής χαρακτήρας - έρωτας αγιάτρευτος τον σαΐτεύει. Κι αυτό είναι ένα μέγιστο επίτευγμα της Μαρίας Χατζηχριστοδούλου, που έχει το χάρισμα να βυθίζεται στην ψυχολογία των ηρώων.

Το έργο, επίσης, προσεγγίζει την αρχαία τραγωδία για πολλούς λόγους: εκτός από τη χρήση του μύθου, αναπτύσσεται με επεισόδια και χορικά, είναι έμμετρο, έχει τραγικότητα. Πραγματεύεται ένα διαχρονικό θέμα στην αιώνια τραγικότητά του: τον έρωτα και τον θάνατο, στην πιο δυνατή μάλιστα και εγγύτερη πραγμάτευσή του, τον έρωτα του ίδιου του θανάτου, του Άδη. Ο εμβληματικός και αρχετυπικός μύθος του Άδη και της Κόρης είναι ο καμβάς.

Την ίδια ώρα, η χυμώδης γλώσσα και η γνήσια ποιητική δύναμη της Χατζηχριστοδούλου, με τις ευρηματικές συνάψεις και τη συγκινησιακή φόρτιση, η ευχέρειά της στην έμμετρη έκφραση, που ενσωματώνει την παράδοση με τρόπο φυσικό και σύγχρονο, αποτελούν ποιοτικά χαρακτηριστικά του βιβλίου. Η ονειρική διάσταση

του έργου μαζί με τη γνήσια ευαισθησία και τον ανθρωπισμό της συγγραφέως εκβάλλουν σε μια υψηλής θερμοκρασίας δημιουργία, με τρυφερή μουσικότητα σε ρυθμούς έρωτα και πόθου, που ρίχνει πάνω μας το ασημένιο φως της σα φεγγαρόλουστη νύχτα, από αυτές που αγαπά ο ποιητής της Γρανάδας και, με μια χθόνια δύναμη που υπερβαίνει τον τόπο και το χρόνο, διαυγάζει τα αθέατα πάθη, τα μύχια μυστικά θνητών και αθανάτων, μεταδίδοντας μίαν υπόγεια ταραχή, μίαν εσώτερη πυρκαγιά, έναν υπαρξιακό στοχασμό, μια παράφορη ζωτικότητα. Η ποίηση με ακατάσχετη ορμή τρυπώνει στην καρδιά, όταν η συγγραφέας – ποιήτρια στροβιλίζεται σε χορούς έρωτα και θανάτου, αφήνοντας στο πέρασμά της φλογισμένα λόγια.

Ευαισθησία, πάθος, τραγικές απολήξεις, θρήνος και ανάταση, χτύποι της καρδιάς και διαλογισμός, τραγούδι που χαϊδεύει τα στάχια της γης και ξυπνά του ονείρου τις προσδοκίες, μεθυστικός ερωτικός λόγος δραματικής έξαψης και έξαρσης, μοίρα θεών και ανθρώπων, σπαραγμός και οδύνη, έκρηξη χαράς και ομορφιάς, εκστατική, μυστηριακή στιγμή, ήλιος και φεγγάρι, Κόρη και Άδης, έρωτας και θάνατος.

Πρόκειται για ποίηση με τη βαθύτερη και πιο ουσιαστική έννοια της λέξης, ποίηση που ενώνει, που ανθρωποποιεί, ποίηση όπως την αντιλαμβανόταν ο Λόρκα, με ευγένεια, ανθρωπισμό, αξίες.

Γιούλη Χρονοπούλου, Δρ. φιλολογίας